

scriptas de Evangelio S. Marci, utrum originaliter scriptas græce vel latine? Verisimilior videtur esse opinio, illud à D. Marco ab initio scriptum esse latine; prout Syri constanter asserunt. Unde in fine syriaci Evangelii secundum Marcum in hunc modum habetur: *Absolutum est Evangelium sacrosanctum nuntium Marci, quod locutus est et annuntiavit in urbe Româ romane. Sic etiam Guillelmus Postellus se à Syria accepisse affirmat. Præterea Marcum primò latine scriptissime Evangelium, asserunt, præter Albertum M., Baron., Selenum, etiam Petrus de Natibus (1), Jacobus de Voragine (2), de la Haye (3), et alii multi. Interim aegregius, S. Marcus brevi postea in Italiæ Evangelium suum græce, priusquam in Egyptum iret, verisse, ut plures affirment. Fert nimur antiqua traditio, quod S. Marcus Evangelium à se Romæ latine scriptum, postea, cum Aquileia moraretur, missus illuc à S. Petro ad erigendam sibi Ecclesiam in græcum idiomam transtulerit; et sic videntur aliquà ratione conciliari posse opiniones auctorum, quorum multi dicunt, a S. Marco Evangelium scriptum esse latine, alii verò græce. An verò ipsum originale latine Aquileia diuiti asservatum, Venetia denuò sit translatum, ibique etiam asservetur, in sequenti questione 10, max pluribus referemus.*

Ceterum de lingua, quā quatuor Evangelista sum Evangelium scripsere, plura præter alios erudit disserunt Calmetus (4) et agiographi Antwerpenses (5).

19. Queres X: *An autographum seu originaliter scriptum Evangelium S. Marci Venetiis etiam extet? Aut an autographa reliquiorum trium Evangelistarum alicubi etiamnum extant?* — Res: De reliquiis trium Evangelistarum (nempe S. Matthæi, Luce et Joannis) autographi Evangelii nobis nūl constat, quid alicubi etiamnum extent; de autographo autem Evangelio S. Marci, id est, ipsius hujus Evangelista manu exarato non pauci magni nominis auctores, inter quos est etiam Cornelius à Lap. (6), asserunt illud Venetii asservari, hecque (teste eodem Cornelio) est apud Venetos antiqua traditio. Porro modo memorati auctores fērunt, autographum hoc Evangelium Aquileiae à S. Marco reficiunt (7), indequ Venetias translatum esse. Cū enim Attila, rex Hunorum, Aquileiam per triennium obsecans cepit, vastavitque, tunc multi Aquileienses Attilam fugientes, concesserunt ad vicinas Adriatici marii paludes, ibique Venetas admirabilis opere condiderunt sub anum Christi 452, teste Baronio. Atque hæc occasione londani auctores factum esse existimant, ut autographum Evangelium S. Marci

pellatur, vel hierosolymitanum, aut syro-hierosolymitanum a civitate Iudeorum præcipua.

(1) In Catalogo sanctorum, lib. 4, c. 88.

(2) Serm. de S. Marco.

(3) In Apparatu Evang. cap. 34.

(4) Praefat. in libros novi Testamenti. Textus original. N. T. Item praefat. in Evang. S. Matthæi et S. Marci.

(5) Tom. 4, septembr. ad diem 21.

(6) Ad finem prefationis Commentarii in Evang. Marci.

(7) Vide precedentem numerum 18.

Aquileia transfereret Venetias. Porro quidem, siue idem autographum, quod Venetii asservatur, conscriptum esse latine, alii verò græcè. Eruditissimus Montfauconius oculatus testis hujus pretiosi autographi duo de eo refert, silentio non prætercurda. Primò asserit, illud descriptum esse in papiro ægyptiaca, non verò in membranis, dein elementa in eo esse latine, censem tū ex proprio visu, tum ex historia hujus codicis scripti (4). Sed Maximilianus Missonus (5), qui pariter hoc Evangelium autographum S. Marci Venetis insperit et perpendit cum abbate Litha, Bibliotheca S. Marci custode, observat, hujus codicis paginas ex membranis compactas esse, volumen autem græcis litteris esse conscriptum. Deprehendit enim usus istius est græcum literarum A et E, inquit vocabulum *kata græcis litteris exaratum*. Verum Montfauconius hanc opinionem refutat, ostendens, litteras illas omnes latines esse, et quod Missonus *kata legit*, re tamē scribi *bata*; itemque quod illi A græcum suspectus est, latine esse A, cuius media linea evanescit. Observavit etiam Montfauconius sibi C. et R. Latinorum, quarum litterarum sanè alia est forma apud Græcos. Neque mirandum, quid duò hī testes oculati in legendō illo codice tantopere discrepant, cùm oculata in eis littera ita corrose et exesa sint, ut satis distinguunt et expediti legi nequeant, prout Cornelius à Lapide loco citato aliisque testantur. Cetero ipse Montfaucon fatur, nullum se alium vetustissimum codicem unquam vidisse, nullas habentem cum distinctione, agglutinari autem adeo ejus folia humiditate et situ, ut ne separari quidem possint. Quadratum est manuscriptum hoc, cujus papyrus marcescentium foliorum, colore, exhibit. Denique bombycinum esse hunc codicem, nemo ultra ambit post sedulam illius inspectionem factam à D. Scipione Maffeo, teste carum rerum maximè idoneo. Ille eruditus causis commemoranda censi, ultimatum iudicium eruditō lectori relinquens. Plura de eodem codice referunt Calmetus (5) aliique citati auctores.

Atque hec de Evangelii generatim spectatis interim dicta sufficient. Alias autem difficultates, aut incredulorum contra IV sancta Evangelia in communī considerata objections solvit Cl. Hermann Goldhagen (4), vel nos ipsi in decursu hujus operis discutimus.

SECTIO II. DE DIVINITATE CHRISTI, EX EVANGELIO DEMONSTRATA.

Cum Deistæ allique christiana religionis hostes, negando et pernagendo Christi divinitatem, totum Christianism subnreare ac funditus extirpare alloborent, opera pretium erit, primarium hoc dogma nostræ religionis in solutione sequentium questionum præstabilire, inquit ad confutanda alia incredulorum

(1) Montfaucon, Diarium Italie, cap. 4, p. 55, etc.

(2) Epist. 16 Itineris sui Italici, edita an. 1705.

(3) Prefat. in Comment. Evang. S. Marci.

(4) Introduct. in S. Scriptur. p. 5, num. 6 et seqq.

diceria et blasphemias contra sancta quatuor Evangelia progrediamur.

20. Queres I: *An historia evangelica de vita gestis que Christi Domini sit moraliter certa, ut adeo eam nemo prudenter in dubium vocare possit?* — Res: affirmativè. Nam ita argumentor (1): Historia evangelica vite gestorumque Christi pares, inquit firmiores veritatis characteres habet, quibz quavis alia profana historia, si consideremus quinam et quid scripserint de Christo, quando, et quo fine ac animo scripserint, et quo illis repugnant vel credente. Si ergo non possumus reprobare historias profanas pro inducitibus communiter habitas, v. g., annales Græcorum et Romanorum, multò minus prudenter dubitare possemus de veritate historie evangelica vite gestorumque Christi. Constat. Antec. prob., dictos characteres enumerando.

I. Scripserunt historiam Evang. vite gestorumque Christi testes, et alii quidem de visu, ut Mathæus et Joannes, illi autem de certo auditu, ut Marcus et Lucas; adeoque de rebus, quarum ipsimet fuerunt testes oculati et auriti. II. Scripserunt, quae palam gesta, et omnibus nota erant, etc. III. Scripserunt statim post mortem Christi, cū in recenti adhuc memoriā versatur vita illius: prouida si falsum dixissent, illcō potissimum de falsitate convinci. Ex gr., si ea quae S. Mattheus tribus vel quatuor annis post mortem Christi scriptis de Bethlemitico infanticidio Herodis, et secuta mente fuga Christi in Egyptum, ejusque redditu post Iherusalem mortem, et commemoratione in Nazareth ex metu Archelachi, qui erat Herodis filius, etc.; si, inquam, S. Mattheus hoc confinxisset, numquid omnes Hierosolymitani, Bethlemitæ, Nazareni 50 aut 60 annos nati, presertim pharisei et scribi, ei representasset quid membratorum? IV. Scripserunt solo veritatis amore. Nulla enim hie potest esse suspicio de malitia, fallendi animo, aut commodi acquirendi spe, cū manifeste prævidenter aliud se lucrum ex scriptione et predicatione sibi ab obstinati Judæis et gentibus habet relatuos, nisi supplicia et mortem. V. Scripserunt stylō simplici sive fuso, et tantum abfuit ut quidquid dissimilarent, ut vel ipsas Christi infirmitates humanas, tandem, agoniam, mortem exprimerent. Sic, ex gr., S. Luc. cap. 25, v. 52, 53, simpliciter ait: *Ducebant autem et alii duo nequam cum eo, ut interficerentur. Et postquam venerant in locum qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum; et latrones, unum à dextris et alterum à sinistris. Enī non dissimilat Evangelista genitū et circumstantias mortis Christi maximè probrossas, sed sincero et simplici stylō easdem narrat.* Unde Eusebius Demonst. evang. lib. 3, recensimè inquit: *Si enim hoc illis (nempe Apostolis et Evangelistis)... præpositum fuit, ut mendacis sum præceptorem ornarent, cur illi ea, quæ modo diximus, adscriperint?* (Dixerit autem Eusebius, quæ Evangelista de Christi

(1) Ideam argumentum etiam alii theologi ad veritatem historiae Evangel. de vita gestisque Christi demonstrandum adhibent, illudque Josephus Widman, tom. 1. Institut. Theol. cap. 1, art. 4, §31; summatis referit.

(2) Ideam argumentum etiam alii theologi ad veritatem historiae Evangel. de vita gestisque Christi demonstrandum adhibent, illudque Josephus Widman, tom. 1. Institut. Theol. cap. 1, art. 4, §31; summatis referit.

(3) Eusebius Cesarensis, qui evangelice Demonstrationis opus composuit, erat scriptor seculi IV, sub

embescunt. Refutans ergo Eusebius eos qui non credunt apostolis et evangelistis admirabiles Christi Domini res gestas narrantibus, inter alia ait, Demonstr. evang. lib. 5: « Qui vero tales viros (pudi apostolos et evangelistas) fictionibus usos ac mentitos putant, et tanquam impostores infamia probisque notare conantur, cum non ipsi potius et ridiculi sunt, et odio invidiique digni, tanquam omnis veritatis inimici habentur? qui quidem viros tam ab omni malitia alienos, tamque sine furo, verèque sincerum animum in suis scriptis præ se ferentes, malitiosos quosdam et calidos audent fingere sophistas, tanquam eos qui, quidquid scripsirint, commenti sint, et suo preceptor, que ille nunquam fecerit, ad gratiam tribuerint? Sane commodi mihi dictum videatur; aut prorsus credere oportet Jesu discipulis, si reliquis quoque scriptoribus; aut si non his, ne reliquis quidem. Cur enim, si solis his viris detrahenda sit fides, non etiam reliquis omnibus, qui cum unquam aut apud Gracos, aut apud barbaros, vitas aut orationes, aut commentatoris conscriperunt corum qui variis temporibus in aliquo generi virtutis atque officii presisterint? Aut si dicitis alii quidem credere aquum esse, at his solis non credere, eur non hoc plane ad invidiam referatur? Quod si demus illos de praetexte fuisse mentitos, et qua ille nunquam fecerit, scriptis suis complexos, num etiam de iis mentitos, quae idem passus est, dare possumus? Dicemus autem de unius ex disciplinis productione... de contumelias, de ictibus in facie, flagellis in tergo; de corona spinæ... de arundine, que illius tempora percussere; de convicis, que in illum à spectantibus jactata sunt? At enim et haec, et quemcumque alia de illo his simili feruntur, tamen ideo illis fides nequam est deneganda. Ni quis enim multa sunt ut modò etiam ex Eusebio et Origene audivimus, que ne levissimo quidem suspicari quemquam patiuntur, a sanctissimis viris (Apostoli nemp ac Evangelistis) nos fuisse deceptos.

Licet ergo arctissimo amicizie vinculo cum Christo essent Apostoli conjuncti, et similiter Marcus et Lucas Evangeliste maximo in eum amore ferrentur, tamen idem illis fides nequam est deneganda. Ni quis enim multa sunt ut modò etiam ex Eusebio et Origene audivimus, que ne levissimo quidem suspicari quemquam patiuntur, a sanctissimis viris (Apostoli nemp ac Evangelistis) nos fuisse deceptos.

Tandem ad id, quod increduli opponunt de remotione longi retrò temporis, quo gesta Christi confisi dicuntur, et ab Evangelistis enarrata sunt, non est, cur hie aliqua contra reponamus; satis enim hæc de supra diximus.

Scholion. Ceteras incredulorum objectiones contra veritatem historiæ evangelicæ solvemus tum in sequente quest. 2, tum in variis aliis locis per decursum hujus operis.

22. Queres II: *An, aut cur scriptores ethnici et Iudei de historia evangelica, et presertim de vita gestisque Christi Domini silent? Antequam respondem, observo, hæc questione contineri precipitam objectionem Voltaire allorumque incredulorum contra veritatem historiæ evangelicæ. Nam hic ita opponunt: Si in Palestina, que tunc erat romani imperii provincia, Christus tot ac tanta patritesset mirabilia, prout Evangelistæ narrant, hædū eorumdem gestorum notitia ad imperatorem, senatum, Romam universam perlata fuisset; romanis scriptores, greci et latini de Christo ejusque stupendis operibus mentionem fecissent;*

Constantino imperatore, et Constantio; Origenes vero jam seculo III scriptis.

Christus gessit, vel passus est, enarrarunt. Audiamus iterum Origenem hæc de re lib. 4 contra Celsum hunc in modum loquentem: « Qui prudenter et candidè res ab Apostolis (idem etiam de Evangelistis Marco et Luca intelligentem est) Jesu gestas possunt examinare, his manifestum fit, hos divina virtute robatoris fuisse oportere, ut edocerent Christianam religionem, et homines verbo Dei subjicerent. Non eis secundum artes Grecorum dialecticas, aut rhetoricas, dicendi facultas, et disserendi ratio inerat, quæ auditores sibi conciliarentur... Si Jesus elegisset clericos suis ministros... qui multorum opinione sapientes habentur, aut cogitandi subtilitate, aut sermonis facultati multitudinem plausus captare possunt, justa meo quidem judicio suspicio fuisse, simili eum ratione atque viam usum fuisse, quæ philosophi secte cuiuspiam antores usi sunt, neque quod probmissum est de doctrina eius divinitate, videtur admultiplex... Nunc autem equis est, qui, cum videat pescatores et publicanos, vel primorum elementorum imperitos (et ipse Celus hæc parte libenter credit de eorum imperiti) confidenter de fide Jesu adjungenda non modo apud Judæos disputare, sed etiam apud reliquias gentes prosperè Jesum annunciare, non quiescerit, unde illis esset persuadendi facultas? neque enim erat vulgaris. Equis non dicitur Jesus in Apostolis divina quadam virtute consecutus fuisse, quod his promiserat verbis Matth. 4, 19: *Venite post me, et faciam vos fieri pescatores hominum?* »

Licet ergo arctissimo amicizie vinculo cum Christo essent Apostoli conjuncti, et similiter Marcus et Lucas Evangeliste maximo in eum amore ferrentur, tamen idem illis fides nequam est deneganda. Ni quis enim multa sunt ut modò etiam ex Eusebio et Origene audivimus, que ne levissimo quidem suspicari quemquam patiuntur, a sanctissimis viris (Apostoli nemp ac Evangelistis) nos fuisse deceptos.

Tandem ad id, quod increduli opponunt de remotione longi retrò temporis, quo gesta Christi confisi dicuntur, et ab Evangelistis enarrata sunt, non est, cur hie aliqua contra reponamus; satis enim hæc de supra diximus.

Scholion. Ceteras incredulorum objectiones contra veritatem historiæ evangelicæ solvemus tum in sequente quest. 2, tum in variis aliis locis per decursum hujus operis.

22. Queres II: *An, aut cur scriptores ethnici et Iudei de historia evangelica, et presertim de vita gestisque Christi Domini silent? Antequam respondem, observo, hæc questione contineri precipitam objectionem Voltaire allorumque incredulorum contra veritatem historiæ evangelicæ. Nam hic ita opponunt: Si in Palestina, que tunc erat romani imperii provincia, Christus tot ac tanta patritesset mirabilia, prout Evangelistæ narrant, hædū eorumdem gestorum notitia ad imperatorem, senatum, Romam universam perlata fuisset; romanis scriptores, greci et latini de Christo ejusque stupendis operibus mentionem fecissent;*

Constantino imperatore, et Constantio; Origenes vero jam seculo III scriptis.

PARS VII. SECT. II. DE DIVINITATE CHRISTI EX EVANGELIO DEMONSTRATA.

idem etiam fecissent scriptores Iudei, Philo Alexandrius, et Josephus Judeus, qui circa illa tempora floruerunt. Sed apud hos omnes, aut ferme omnes alium de Christo silentium notatur; ergo. Verum respond. 4, et invertito argumentum: Si Evangeliste de Christo ejusque mirabilibus gestis tam enormous mendacia, ut increduli aint, sparsissent, hand dubiæ illorum temporum scriptores (maxime gentiles et Iudei christiane religionis acerrimi osores) eos falsatatis et mendaciorum arguisserint; sed id factum non est, manifesto indicio, Evangelistas non falsa, sed vera scrupisse. Confirm.: Nullus negare potest, apostolus christiane religionis in iis scriptis quæ in defensione ejus evulgari, gestorum Jesu Christi ab Evangelistis commemoratorum mentionem semper fecisse. Ethnici autem et Iudei tantum absuit, ut ea falsa et ab Evangelistis confita esse repousserint, ut potius vel rei veritate convici suuo silentio iisus seassentri demonstrarent, vel cum alia ratione se tueri non possent, mira illa Christi opera magis artibus adscriberent. Hoc autem eò magis mirandum est, quod clarissimi patet, ethnicios et Judeos completam supra suos adversarios (puta Christians) victoriam reportatos fuisse, si eos de falso historie evangelicae convincere potuerint. Quapropter cum silentium maximam vim ad persuasum tunc habeat, quando gravis urgencie causa impellebat, ut aliqui eà de re, quam omnino tacuerint, verba facerent; cùmque juxta erroneam ethnicon et pertinaciam Judeorum persuationem, vix gravior urgentio causa occurrere potuerit, quod cum falsa esse demonstrent, que ab Evangelistis de Christo praedicabantur; evidenter argumento est, ethnicios et Judeos de historiæ evangelicæ vita gestorumque Christi silentes, de horum veritate fuisse omnino convictos, adeoque ex illo ipso eorumdem silentio (siquidem illud datur) evangelicae historie veritatem apertissime elucescere.

23. Resp 2: Falsum est, quod inter gentiles et Judeos nullus fuerit qui de Christo ejusque vita et gestis in Evangelio enarratis scripserit. Nam Chalcedonius philosophus Platonicus (1) in suo Commentario ad Timaeum Platoni hæc habet: *Est quoque sanctior et venerabilior historia, quæ perhibet, ortu stellarum cuiusdam non morbos, mortales denuntiat, sed descensum Dei venerabilis ad humanae conservationis rerumque mortali gratiam; quam stellam cum nocturno itinere insperissant Chaldeorum profecti sapientes viri, et consideratione rerum celestium satis exercitati, quæsiisse dicuntur recentem ortum Dei, reperiisse illa maiestate puerili, veneratos esse, et vota Deo tantum convenienter nuncupasse.* Quæ ergo de stellâ puerante Magos, eorumque adventu ad Deum infantum, seu Christum natum debito cultu prosequendum in evan-

(1) Quamvis teste Lexico Universal. Lipsiens. tom. 5, pag. 1944, aliqui Chalcedonum dicant fuisse archidiaconom Ecclesie Carthaginensis, et Cave, Histor. litter. pag. 106, indecimus relinquat, utrum Chalcedonius fuerit ethnicus, an christianus; tamen alii, Thomas Cerboni, Hermann, Goldhagen, etc., cum simpliciter inter gentiles numerant.

(1) L. 15 in celebri Historia Olympiadum cuius fragmenta restant.

(2) In suo Dictionario, artic. Phlegon, adnotatione 400.

Evangelistis commemorata, ea suffragio ethimicorum, quoque Porphyrii, Celsi, etc., confirmata fuisse, pariter alio loco indicabitur.

His gentilium testimonios addo omni jure etiam testimoniorum eorum qui olim ethnici philosophi, postea autem ad Christum conversi sunt. Omissis alias unicuius audiamus Quadratum, qui teste Eusebii eccl. Histor. lib. 4, cap. 5, et in ea oratione quam de confessionem christiane religionis Adriano obtulit, ita ait:

Servator autem nostri opera semper conspicuerant, quippe quae vera essent; si scilicet, qui mortis liberati, aut qui ex morte ad vitam revocari fuerant. Qui quidem non solum, dum sanabatur, conspicuerunt ab omnibus, sed secuto deinceps tempore. Nec solum quendam in terris moratus est Servator noster, verum etiam post ejus recessum diu supersiles fuerunt, adet ut nonnulli eorum etiam ad nostra usque tempora pervenerint. Illic vero Quadrato addi multi possunt, qui et philosophi prestantissimi, et omni genere eruditissimi imbuti erant, antequam christianam religionem amplectentur. Horum verò testimonium, licet Christiani fuerint, etiam ab incredulis plurimi faciendum est, quām si ethnici permaissent. Quandoquidem primo ethnici erant, et philosophi studio diligenter edidit, postea autem rei veritate convicti, christianam religionem ampliè sunt, et in ejus defensionem apologetas scripserunt, contrarios errores confutaverunt, acque ab Evangelistis per Christum gesta esse confirmarunt, firmiter propagnarunt, totamque evangelicam historiam uti divinam et certissimam suscepserunt; ergo res, quae in religione christiana proponerantur, prius serio eos expendisse, deinde autem de veritate omnino convictos eisdem assensisse, dicendum est: ergo incredibili testimonium horum philosophorum ex gentilitate ad Christum conversorum inde rejicere non possunt, quia Christiani fuere; quia potius idō potissimum, quia religionem christianam ampliè sunt, ex testimonio eorum de evangelica historia veritate manifestūs constat.

Prater ethnicos etiam Iudei testimonium perhībēre veritati historie evangelice. Nam non solum miracula Christi nunquam negare ausi sunt, sed eadem in libro suis Talmudicis (1) aptè confitentur; et Josephus Judeus, sc̄tā phariseus, in suis scriptis (2) celebrissimum illud de Christo testimonium (5) posteritati reliquit, quod quidem à novatirientibus quippe.

(1) Tit. Aboda Zara.

(2) Antiq. Judaic. lib. 18, cap. 4.

(3) Hoc testimonium Josephi ex greco idiomate (quo originaliter scriptum est) in latīnam lingua translatū, ita sonat: *Fuit autem hoc tempore JESUS, vir sapiens, si tamen virum illum oportet dicere. Erat enim mirabilium operum effector, magister hominum, qui vera libertatem amplectuerat. Et multos quidem ex Iudeis, mullos etiam ex gentilibus ad se pertraxit, cūque eum a primoribus gentiis nostris accusatum Pilatus ad crucem dammasset, ab eo diligendo non abstulerunt, quia ab initio sum dixerunt. Nam die tertio rediuerunt eis apparuit; secundum quid divinitus inspiravit Prophete haec, aliisque plurima admiranda ex eo prædictarunt. Sed et in hodiernum Christianorum, qui ab eo nuncupati sunt, et non men perseverat, et genus.*

busdam intemperantioris critica scriptoribus, quibus Voltaire quoque hac in re consensit, impugnat, sed a compluribus eruditissimis viris, Natale Alexander (1), Billuart (2), Huetio (3), alisque tanquam authenticum agnitus, et ab adversariorum reflexionibus critici solidè vindicatum est.

24. Resp. 3°: Haud esset mirandum, si scriptores gentiles nihil glorioum de Christo scr̄pserint, clm legis christiana furent inimici, et timerunt odium st̄rum. Vita enim gestaque Christi erant romanis moribus, viteque imperatorum aliorumque gentilium mirum quantum contraria Christi cultores habebant sacrilegi, et quasi impii quotidie ultimo supplicio afficiebantur. Qui igitur mirum, si scriptores ethnici partim ex metu, partim ex odio christiana religionis noluerint hujus fundamenta (inter que utique etiam est historia evangelica vita gestorum Christi) futuri temporibus in suis scriptis relinquere. Exempli sit miraculum coelestis pluviae, quod sub Marco Aurelio divinitus christianis militibus concessum refert Tertullianus (4), quod tamen illustrissimum miraculum quidam gentilium scriptorum in Julianum Chaldeum, quidam in Araphim philosophum Egyptum, quidam in Marci Aurelii cum diis anteitam, ne Christianos ejusdem miraculi impetratores faterentur, retulerunt (5). Præterea ethnici homines obsecrati, miraculib⁹ Christi operum veritatem non intelligebant, sed potius ei in illusiones magicas fuisse putantes, non tanti eadem faciebant, ut in historias referenda consenserunt.

Si nullum minime mirandum esset, si scriptores Iudei (qui pauci tunc temporis erant) nihil glorioum de Christo scr̄pserint. Timebant nimirum primores sue gentis, qui Christum usque ad mortem fuerant persecuti, et volebant famē nationis sue, quae Christum innocentem, et tot ac tantorum mirabilium operum effectorem occidit, consolare. Ceterum, quid Philonen Alexandrinum, Iudeorum celebrem, et magni nominis scriptorem attinet, ut is Cl. Hermann Goldhagen observat, et rectius in philosophis quām in historicis est nominandus; pleraque ejus scripta sunt à philologia aut theologica, antequam Christi gesta à Judeam impleverant, edita; sunt de argumentis variis non connexis, in quibus historia de Christo ait et non fuisse visa. Insiper vitam agebat Alexandria et inter Iudeos.... Mirum proinde non est, in scriptis eius desiderari mentionem de Christo et Christianis.

Omnibus ergo perpensis, haud mirandum esset, si

(1) Tom. 2 Histor. Eccles. disserr. 10 in VI mundi etatem.

(2) Cursus Theol. tom. 14, Disserr. 2, art. 3. Di- gression. historic. 1.

(3) Demonstrat. Evang. propositione 5, num. 11, 19.

(4) In libello suppletio ad Scapulam, Africa provin- ciae presidem, cap. 4. Item in Apologetico, cap. 5.

(5) Vide dictis. Huetum in Demonstrat. evang. Proposit. 5, num. 19, ubi de hoc miraculo eruditissime disserit.

PARS VII. SECT. II. DE DIVINITATE CHRISTI EX EVANGELIO DEMONSTRATA.

Scriptores ethnici et Iudei nihil de vita gestisque mirabilibus Christi Domini scr̄pserint, quāvis ne hoc quidem adversarii evincere possint, ut supra, num. 25, ostensum est.

25. Quereris III: An demonstratā veritate historię evangelicę de vita gestisque Christi Domini pariter demonstrari possit, Christum esse verum Deum? Resp. affirmativa. Nam ita argumentor: Christus scriptus et palam dixit se esse naturalem (1) Dei Filium, ac proinde verum Deum; quod etiam Iudei hostes ejus infessimis eidem non semper probabant, idēque ei tanquam blasphemō necem infenabant; ergo Christus est verus Deus. Antecedens supposita veritate historię evangelicę negari non posset. Nam, cū Petrus 1, Matth. 16, confessus esset, et ad Christum dixisset: *Tu es Christus Filius Dei vivi, Christus ipse confessio- nem hanc approbat, dicens: Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi (quod sim Filius Dei viri), sed Pater meus, qui in colli est. Et ite- rum, dum Caiphas summus sacerdos Christum jam captus interrogasset his verbis Marc. 14: Tu es Christus Filius Dei benedicti? optimus Salvator hoc non negavit, sed affirmavit: *Iesus autem dixit illi (summo sacerdoti): Ego sum (Filius Dei benedicti)* et videbitis Filiū hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et ve- niēntem cum nubibus coti. Neque Jesus hoc dixit ex sensu, quod sit Filius Dei adoptivus, sicut sunt omnes homines justi; sed quod sit Filius Dei naturalis, adēque verus Deus; et hoc sensu etiam intellexit Caiphas. Unde statim subiuxit, quid Jesus blasphemaverit: *Summus autem sacerdos sciens vestimenta sua, ait: Quid adiace desideramus testes? auditis blasphemiam, quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis. Idipsum amplius patet ex Evangelio S. Joannis, cap. 10, v. 30, ubi Christus ait: Ego et Pater unum sumus, nempe non unitate tantum moralis, seu concordis voluntatis, sicut sunt homines justi et sancti per conformitatem sua voluntatis cum voluntate divina, sed unitate nature. Nam auditis verbis illis Christi, sustulerunt lapides Iudei, ut eum lapidarent tanquam blasphemum: *De bono opere, inquit, non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu, homo sum sis, facis te ipsum Deum;* sed, si Christus solū dixisset se esse Filium Dei adoptivum, sicut est quippe his uoxi homo justus, Iudei cum ne tanquam blasphem-**

(1) *Filius Dei naturalis* est Verbum, seu secunda in SS. Trinitate persona, qua ratione æternæ generationis ex Patre est. *Filius Dei* habens eandem naturam per identitatem, quam habet Pater. *Filius autem Dei adoptivus* est omnis purus homo justus, seu constitutus in gratia sanctificante, per quam à Deo adoptatur, seu fit Filius Dei adoptivus, et acquirit ius ad hereditatem celestem, justa 1 Joan. 3, 1: *Vide, quemlibet charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et simus.* Et ad Rom. 8, 15: *Non enim acceptis spiritum servitum, sed acceptis spiritum adoptionis, in quo clamoribus, Abba (Pater).* Et in Petri 1, 3, 4: *Benedicti illis (discipulis suis) dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me tradidit;* item libidinem mulieris Samariātanæ, quācum colloquium instituit, et quae idēque eum Prophetam (id est, hominem, cuius munus est, praesentis et præterita dicere, etiam occulta sint) nominavit: *Respondit mulier, et dicit: Non habeo vi- rum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo vi- rum: quinque enim viros habuisti; et nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vero dixisti.* Dicit ei mulier, video, quia Propheta es tu... Reliqui ergo hydram suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus: *Venite, et videat hominem, qui dicit mihi omnia quacumque feci;* numquid ipse est Christus, sive Messias?... Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum, Samariātanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentes: *Quia dixit mihi omnia quacumque feci.* Cum venissent ergo

ad illum Samaritanum, rogaverunt eum, ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus. Et mulier dicebat: Quia jam non propter tuam loquaciam credimus; ipsi enim audivimus, et scimus, quia hic est verè Salvator mundi (1). Predixit etiam res futuras, nulla mērē humana sagacitate cognoscibilis, quemadmodum Petri trianam negationem, antequam galus canuit; item subversionem templi Ierosolymitanum: Et quibusdam dicentibus de templo, quid boni lapidis et donis ornatum esset, dixit: Haec que videtis, venient dies, in quibus non relinquenter lapis super lapidem, qui non destruetur, Lue. 21; passionem quoque, mortem et resurrectionem suam, iuxta illud Lue. 18: Assumpit autem Jesus duodecim, et ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, et consummabuntur omnia, quae scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et consupatur; et postquam flagellaverint, occident eum et tertii die resurgent. Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quoniam dicebantur. Ad hanc admirandam dexteritatem subdolas Sadduceorum et Pharisaeorum interrogations solvit et confutavit. Sic, cum à Pharisaeis, ut caperent eum in sermone, tentarent super censando Casari, et à Sadduceis super resurrectione, sapientissime utriscum respondit: vicius quoque inter-

(1) Joan. 4, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 40, 41, 42. Ex toto hoc contextu Evangelii S. Joannis patet, quā incepit Woolstonus (teste Cl. Thomas Corbin in Tacologie revelat, tom. 2, lib. 3, quest. 1, art. 2, § 2, num. 4) de Christo effutus, eum ante secreto compreseris, quæ mulier illa Samaritanæ egerat, eorumdenique notitiam usum deinde fuisse, postquam in memorato colloquio animadverterit, à muliere se liberare audiri. Nam contra est 1°: Judei (ut habetur Joan. 4, 9), cum Samaritanæ non contebantur, et Samaritanæ à Iudeis aversi erant, prōinde sic simplierem possibility non erat, ut Christus à Samaritanis noscere poterit, quæ illius mulieris vita radio fuisse, saltem hunc valde difficile erat, et difficultatem plenum, nec ullum probabile argumentum id assenseret. Woolstonus seu alii increduli affere poterunt, aut poterunt. 2° Ipsa mulier à Christo audiens se habuisse quinque viros, et cum, quæ habebat, non esse suum, maximo stupore capta fuit, atque ob id Christum Prophetam esse putavi. Hoc autem manifesto argumento esse dehet, et etiam illius (presertim, quæ vir, quæ mulier tunc habebat, non sit ipsius legitimus maritus) perulgata non fuisse, et ipsum hanc mulierem existimasse, fieri non potuisse, ut Christus rem istam percutendo intellectisset. 3° Quando mulier illa Samaritanæ dixit (citat. cap. Joannis 5, 29): Vente, et videte hominem, qui dixi mihi omnia, quæcumque feci; numquid ipsis est Christus? Samaritanæ, quamvis Iudeis infensæ essent, non repouserunt (scilicet Woolstonus impudenter facit), omnia ei dicta ab hoc homine fuisse, quæ ipse prius secreto ex aliis compreverit curarunt: sed potius (ibidem v. 39 et seqq.) ex cibitate... illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimoniū perlubens: Quia dixi mihi omnia quæcumque feci. Cum venissent ergo, etc. Si ergo Christus tam per ea quæ mulieri, quam per alia quæ Samaritanis dixit, Samaritanorum in se fidem ac veneracionem conciliavit, quamvis Samaritanæ Iudeis infensi essent, dicendum omnino est, utraque in se habuisse argumenta manifesta plus quam humana sapientia Christi Domini. Atque haec ad refendam putidissimam illam Woolstoni calumniam abunde sufficiunt.

rogavit Phariseos, cuius filius sit Christus, dicens: Quid vobis videatur de Christo? Cuius filius est? Dicunt ei: David. At illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Dominus meo: Sede à dextris meis... Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Et nemo poterat ei respondere verbum; neque ausus fuit quisquis ex illa die eum amplius interrogare, Matth. 22. His omnibus accedit, quod ab ipso Josepho Judeo, quantumvis Phariseo, in testimonio supra citato appellatur vir sapiens, si tamen virum illum oportet dicere. Erat enim mirabilium operum effector, magister hominum qui vera liberat amplexuram, etc. An hec omnia hominum insanum et emota mentis arguant? An non potius admirabilis et perspicua divina sapientia plenum?

27. Ostenditur jam II membrum, quid Christus non fuerit homo scleratus et impostor, volens homines in re gravissimi momenti (nempe dicendo se esse Filium Dei naturalium) decipere. Demonstratur hoc, inquam, ex ejus sanctitate et vitâ innocentissima, in qua nec hostes quidem ipsum infensissimum Iudei levissimum nemus reprehendere, vel cum fundamento asserere poterunt, sed opus habueré coram Pilato falsi testes adducere, à quo tamen post exactum examen inventus est innocens, quemadmodum testatur S. Mattheus Evangelista his verbis cap. 26: Principes autem sacerdotum, et omne concilium, quererant falsum testimoniū contra Jesum, ut eum morti traducerent; et non inventerunt, cum multi falsi testes accesserint. Novissime autem venerant, duo falsi testes, etc. Et sequenti capite 27, v. 22, 25: Dicit illis (Judeis) Pilatus: Quid igitur tamquam eis, qui dicunt Christus? Quis omnes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret; acceptus aqua leviter manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine justi hiujus: vos videritis. Similiter S. Lucas, cap. 5, testatur his verbis: Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, et magistris tributis, et plebe, dixit ad illos: Obstatilis mihi hunc hominem (Jesum Nazarenum) quasi avertentem populum, et ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus cum accusatis. Præterea Christi sanctitas et innocentia eluet ex doctrinâ ejus sanctissimâ, de quâ infra ex instituto agemus; item ex potestate patruendi miracula in confirmationem sua doctrinae et divinitatis, ut pariter infra demonstrabimus, et ex testimonio Josephi Judei jam supra citati, etc.: ergo Christus non fuit homo scleratus et impostor.

28. Verum opponit larvatus illi Horus, cuius delicia et blasphemias jam sapientiis alibi refutavimus, acutus, Jesus quidem neque hominem insipientem aut mente captum, neque scleratum impostorem, sed potius ob excellentem intellectum ac sublimia sensa quæ fuit, similius ob eximiam prorsus erga homines benignitatem maximè amandum ac venerandum fuisse; atamen obscuris persicorum magorum doctrinis, et astrologorum somniis, nec non Prophetae sue (id est, Iudeicae) nationis vaticinis ita implicatum, ut sibi persuasissimum haberet se esse Messiam; siue tur-

piter deceptum, ex fanatico decepisse alios; verba famosi auctoris in impio opere suo germanice edito sunt hæc: « Dass aber Jesus ein Mann von vorztrefflichen Geistesfähigkeiten, von dem besten Herzen und von erhabenen Gesinnungen gewesen sey, ist nicht zu leugnen: denn darin stimmen alle vier Evangelisten einmütig überein, ungeachtet sie sonst seine Geschichte auf verschiedene Art erzählen. » Quæ verba in latinum translati significant: Quid autem Jesus fuerit vir excellenter intellectu, et sublimibus sensis, maximus erga alios benignitate predixit, nesciavit nix aut omnino non potest; nam in hoc omnes quatuor Evangelistæ unanimiter consentiant, quoniam alias ipsius gesta diverso modo narrant. Et iterum: « Auf gleicher Art war auch Jesus kein Betrüger, sondern ein wahrer Menschenfreund, welcher sich aber ebenfalls in die dunklen Lehren der persischen Magier sowohl, als in die Träume der Astrologen und die Weissagungen der Propheten seiner Nation dergestalt verwickelt hatte, dass er sich von der Gewissheit seines Messias völlig überzeugt fand. » Seu latine: Similiter Jesus non erat impostor, sed verus amicus humani generis, qui tamen pariter obscursus persicorum magorum doctrinis, et astrologorum somniis, necnon vaticinis Prophetae sue nationis tantoper implicatus est, ut se Messianum esse, certissime sibi persuaderet. Ita Horus.

Sed hæc respondere nostrum argumentum precedente numero contra hostes divinitatis Christi allatum non enervatur, nec nodus difficultatis solvitor, sed potius crassa Hori aliorumque cum ipso sententia incredulorum ignorantia, et seipsum evertens contradictione manifestè proditur. Quomodo enim Jesus dici potest vir excellenter intellectu, etc., et simul tam exigua ac debilis perspicacia, ut ne quidem fabulositatem mythologicæ persicorum magorum, vanesque astrologorum doctrine agnoscere, sibique ex vaticinis Prophetae malè intellectus (ut quidem Horus blasphemat) firmiter persuaderet, se esse Messianum et verum Filium Dei (1)? Quomodo id potest verus am-

(1) Ipse Horus hoc cit. pag. 419 et 420, videri posset quedam modo fateri, Christum se dixisse Filium Dei non tantum adoptivum, seu naturale. Verba Hori sunt: « Dass er (Christus) sich selbst für den Sohn Gottes ausgegeben habe, braucht nicht bewiesen zu werden; denn... man könnte mehr als hundred Schriftstellen anführen, die es deutlich darthun. Nur darin ist man bis her ungewis gewesen, ob er Gott bloss in sofern für seinen Vater gehalten habe, in wiefern ihm alle Menschen, besonders aber die Erommen, für ihren Vater halten, und sich mit Recht seine Kinder oder seine Soeße nennen, oder ob er vielmehr überzeugt gewesen sei, dass er von Gott keinem Menschen, sondern unmittelbar von Gott gezeugt, aber doch von einem menschlichen Weibe geboren worden sei, und midian zwei Naturaen gehabt habe, die eine von Gott seinem Vater, die andre von dem Weibe seiner Mutter. Allein diesen Streit will ich gar nicht entscheiden, sondern vielmehr darthun, dass er nicht nur seinem leiblichen Vater, sondern sogar seine Mutter verlangen und fest gehalten habe, Gott allein sein Vater und seine Mutter. » Seu latine: Quid Christus seipsum Filium Dei esse, professus sit, probatione non indiget....

(1) Vide infra, num. 157 et 158. 157. 158. 159. 160.

Id enim posset ex centenis et amplius Scripturarum locis demonstrari. « Eo solito facilius dubitabatur, utrum Christus eo duxisset sensu, Deum esse Patrem suum existirat, quo omnes homines, precipitè terò p̄ Deum jure patrem suum, et se ipsius filios nominarent, vel an patrem sibi persuasum habuerit, se à nullo nomine, sed immediatè à Deo genuitum, attinet etiam ex humido matre natum esse, ac prout duas nature habentes, annū acceptum à Deo Patre suo, alterum à muliere matre sū. Veribus hinc item dirimere nolo, sed potius ostendere, quod Christus non tantum suum patrem terrenum, sed etiam matrem suam abnegaverit, firmiter crediderit, Deum solum esse Patrem suum et Matrem suam. Igittur Christus (latente ipso Horo) se non Filium Dei adoptivum quis sit omnem homo justus, sed potius Filium Dei naturaliem, ac prout verum Deum esse, asseruit. Quod autem Matris sue cognitionem non negaverit, sed duxit spūialem prætulerit, infra, num. 72 et seqq., contra Horum ostendentes.

157. 158. 159. 160.

Corollarium II. Nec Horus, nec nullus situs incredulorum suis scriptis prudentes et equos historie evangelice, rerumque à Christo gestarum estimatores un-

157. 158. 159. 160.

quām inducit, ut credant, Christum, qui adeō sapiens, mitis et humilis corde, et ab omni inordinatā animi affectione alienissimus semper fuit, cō insanie, fastis et superbie esse delapsus, ut se Deum esse diceret, idque sibi firmissimē persuaderet, etiamsi (ut increduli blasphemant) Deus non esset. Certē jampridem Seraphicus doctor S. Bonaventura, divinitatem Christi per ejusdem passionē et morte his verbis (1) intuitus est: «Peto, an Deus erat iste, qui passus est, an non? Si sic, habeo propositum... Si autem dubitas, ostendo tibi ex ipsā passionē, ipsum fuisse Deum. Nam si non erat Deus, et dicebat se Deum esse, erat superbissimus hominū, imō et dæmonū; qui Lucifer unquam dixit se esse Deum, licet quantum ad aliud evoluerit esse similis Altissimo. Sed sic superbū impossibile est, tantam dejectionem, illusionem, passionem, et ignominiosam mortem subire, tam voluntariē, tam humiliiter, tam pacifice, et velle cum peccatoribus repūtari.»

Scholion. Sunt equidem multa, quae increduli contra sapientiam et sanctitatem Christi blasphemā effundunt; sed ista alibi per decursum hujus operis commodiū refutabimur.

50. Queres IV: An divinitas Christi etiam ex ejusdem miraculis in Evangelio recensitis demonstrari possit? Resp. affirmativē, et ita argumentor: Christus patravit vera miracula in confirmationem sue divinitatis; atqui est impossibile fieri miraculum in confirmationē doctrine false: ergo Christus est verus Deus. Major demonstratur. Nam quōd Christus patravit vera miracula, ex instituto ostendemus infra: quōd autem in confirmationē sue divinitatis miracula fecerit, patet in primis ex Evangelio S. Joannis, cap. 20, attestantis: *Multa quidem et alia signa fecit Jesus... quae non sunt scripta in libro hoc. Hęc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus Christus est Filius Dei, et ut credentes vitam habetis in nomine eius.* Porro, inter miracula que Christus edidit in confirmationē divinitatis sue, unum ex precipuis fuit resuscitatio Lazari, jam 4 dies in monumento habentis. Quōd enim Christus hoc miraculum praecepit in confirmationē sue divinitatis direxerit, constat ex verbis Christi Lazarum resuscitare volentis. Nam cū lapidem sepulcrelē tulissent (2), Jesus, elevatis sursum oculis, dixit: *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem sciebam, quia semper me audies, sed propter populum, qui circumstāt, dixi, ut credat, quia tu me misis.* Quasi diceret: «Causa propter quam, o Pater! has tibi nunc publicè gratias ago, ea est, ut populus, qui adest, et coram quo opus tam insigne molitor, credit, me esse Filium tuum, à te in hunc modum missum.» Similiter, quōd miracula in confirmationē sue divinitatis à se facta sint, Christus clārē asseruit, dum Iudei ipsum, quia se Filium Dei dixit, lapidare volebant. At enim ad eos Joan. 10: *Si non facio opera Patrias*

(1) In Opusculo, cui titulus: *Stimulus divini amoris*, p. 4, cap. 6.

(2) Joan. 11, 41 et 42. Porro, quōd resuscitatio Lazari fuerit verum miraculum, ostendemus infra, sec. 5, num. 85, 97.

me, nolite credere mihi. Identem nimis Christus appellat ad opera sua, id est, miracula, quae faciebat Iesus et potestate supernaturali Dei Patris; huc enim utpote divina, evincebant, ipsum esse Del Filiū à Deo missum ad mundi salutem. *Si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre,* per eandem deitatem et omnipotentiam, quam ab eo accepi. Vide de hoc Scriptura loco plura hanc in rem supra, n. 25. Præterea unum ex celebrissimis etiam fuit miraculum illud, quod S. Joannes in suo Evangelio, cap. 9, narrat de illuminatione hominis à nativitate eaci. Hoc enim miraculum præcipue destinatum fuisse ad manifestandam Christi divinitatem, luculentē ostenditur ex eo, quia Christus de hoc eaco ad discipulos suos ait: *Nec hic peccavit, nec parentum eius, sed ut manifestetur opera Dei in illo.* Quasi dicaret: «Causa, cur hic eacus est, nec est peccatum aliquod eius, nec parentum ipsius, sed ut opera divinitatis e mea in eacate expellenda declarentur et mundo manifestentur.» Confirmatur idipsum ex eo, quia cum Judas ejuscentis hunc cœcum illuminatum ē Synagoga, quis palam praedicabat hoc miraculum, Christus et obviam factus ait: *Tu credis in Filium Dei?* Et cum ille respondisset: *Quis est, Domine, ut credam in eum?* Dixit ei Jesus: *Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.* At ille ait: *Credo, Domine. Et procedens adoravit eum.* Ex quo denuo concludimus, quod Christus, quando se dixit Filium Dei, volerit indicare, se non adoptivum, sed naturalem Dei Filium, ac propter verum Deum esse, ut jam supra, num. 25, probavimus.

31. Demonstravimus hucusque majorem nostri argumenti, videlicet, quod Christus vera miracula patraverit, et quidem in confirmationē sue divinitatis. Restat demonstranda minor, quod Deus in confirmationē false doctrine non possit miracula patrare, ne homini tribuere facultatem patrandi miracula. Miracula enim ex se et ex naturā suā sunt sigillum Dei (ut à SS. Patribus appellantur) ordinatum ad confirmationē aliquam rem vel doctrinam; atqui Deo non solum repugnat falsum loqui, sed etiam falsam creature locationem suo testimonio confirmare, et sui quasi sigillo munire; ergo repugnat ut Deus faciat miraculum ad confirmationē assertione seu doctrinā, aut homini communiceat potestatem faciendo miracula, et permittat, ut eā abutatur ad confirmationē doctrinam falsam. Hoc enim perinde esset, ac permittere, ut seductor consignaret mendacia sigillo illo, quo Deus ipse veritatem consignat, ut inquit Bellarminus, lib. 4 de Nat. Ecclesie, c. 14, confirms suum assertum illis Scriptura verbis Hebr. 2, 4: *Contestante Deo signis... et varis virtutibus.*

Confirmatur. S. Augustinus Epist. 49, 9, 6, de miraculis loquens, expressè docet, quod sicut homines virtus, ita divina potentia etiam factis loquatur: *Sicut humana consuetudo, inquit, virtus, ita divina potentia etiam factis loquitur.* Deus ergo loquitus operibus mi-

rabilibus. Unde sicut nequit falsum loqui, ita miraculus nequit falsum confirmare.

32. Scholion I. Equidem sunt præter hactenū allata adhuc plura alia argumenta quibus solidē probatur divinitas Christi, ex. gr., ex prophetis V. T. in Jesu Nazar, tanquam vero Messia, et Filio Dei implitus, ex ejus gloriōsa resurrectione, etc., quia singula Thyrus Gonzales (1) doctissime profert et stabilit. Verū, ne presumes opus nostrum in nimia molem ex crescere, prius dicta sufficient, et reverā sufficiunt. Alia potissimum argumenta pro divinitate Christi legi possum apud laudatum auctorem, aut alios, qui de hoc dogmate scriperunt, quales, ex. gr., sunt Cl. Anton. Zeigler in dissertatione de Incarnatione Verbi Ingolstadi typis editā, et publicè propagata an. 1753, quast. 5. Item Cl. Aloy. Merz. in opusculo Augustan. 1786, germanice edito, cuius titulus: *Hat wohl die Hartherzigkeit und Wertheigkeit der Naturalisten, der Freidenker, und aller Ueckristen eine ihres Gleichen?* Latinē sic veri possit: *Datum: pertinacia et audacia similis pertinacia et audacia naturalistarum, incredulorum, et quorūcumque demum à religione christiana alienorum?* In quo scriptio ostenditur mira consensio inter vetus et novum Testamentum circa Christum tanquam Messiam, Redemptorem mundi, verumque Deum et hominem.

Scholion II. Objectiones, quas increduli contra nosū argumenta superērū allata, nempe contra sapientiam, sanctitatem et miracula Christi in medium proferunt, sequenti sectione tertia commodius solvemus.

SECTIONE III.

De miraculis Christi in S. EVANGELIO RECENSITIS.

Est hoc argumentum genus altiori indagine dignum, quia credimus nostrae aetatis. Voltairius, aliquis cum spinosis, naturalistis, ceterisque huius furoris philosophastrii queritis miracula, aut certē corum pleraque cum inanis, ridiculas, aut omnino impossibilias, explodore solent. Horum itaque incredulorum insciātiam ac impudentiam demonstratur, agenus primō de miraculis in genere; deinde de miraculis Christi in specie, ac primō quidem de his universis spectatis: deīn verō de corum præcipuis particularium consideratis.

CAPUT PRIMUM.

De miraculis in genere.

33. Queres I: Quid sit miraculum? Resp.: Ex variis, quae à theologis et philosophis traduntur, definitionibus, miraculū optimū censeo hanc: *Miraculum stricte tali est effectus supernaturalis, insolitus. Addunt aliqui vocem, sensibilis.* Dum enim miraculum vocamus, rem quasi admiratione plenam designare volumus, quae sensibus nostris patet et omnibus fit manifesta;

et in se qualitermirabile miraculum, hoc autem sicut in

(1) In Manuductione ad conversionem Mahometanorum, p. 1, cap. 4 usque ad cap. 12. Edition. Diling. an. 1639.

(1) Veteres alii verbis dixerunt: «Effectus supernaturalis est, qui vires et exigentiam totius nature et creare superat.»
(2) In dist. 18, quast. 1, artic. 5, ad 2.

Corollar. III. Creatio anime rationalis, quamvis totius nature create transcendat, non tamen est miraculum, quia non est effectus insolitus; sed fit à Deo iuxta communem nature legem, factu humano in utero materno rite deposito.